

ДИЛЕМАТА НА СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ: СВОБОДА ИЛИ СИГУРНОСТ

Проф. д-р Иван Върбанов, СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме: Върху основата на проучване на емпирична и теоретична научна информация се прави еднозначен извод, че дилемата свобода или сигурност е фалшива дилема, резултат от допускането на непреднамерена грешка в разсъжденията на обикновените хора, предизвикана от преднамерената манипулация на общественото мнение и действията на заинтересовани политически кръгове, държавни администрации и служби за сигурност, насочени към укрепване на безконтролната им власт и ограничаване на правата и свободите на гражданите.

Ключови думи: свобода, сигурност, дилема.

1. Въведение

От античността насам, от времето когато проблемът за свободата на личността завладява умовете на хората, тя се разглежда във връзка и в съпоставка с други основни човешки ценности. Конфликтите между свободата и равенството, между свободата и справедливостта, между свободата и реда са водещи теми в социалната философия вече столетия наред. От края на второто десетилетие на двадесети век насам, в интелектуалните среди стана модно да се обсъжда конфликтът между свободата и сигурността. През последните сто години събития със световно историческо и регионално значение¹ непрекъснато подклаждат спора между привържениците на свободата и привържениците на реда и сигурността.

¹ Нека споменем само най-важните от тях: болшевишкият преврат от октомври 1917 г., военният комунизъм, хитлеризмът и фашизмът, създаването на социалистическата система, левият и националистическият тероризъм в Европа от шестдесетте години на двадесети век до първото десетилетие на двадесет и първи век, войните в Афганистан и Ирак, атаките срещу САЩ от 11.09.2001 г. и последвалата терористична вълна по целия свят, мигрантската криза в Европа вследствие арабските революции и особено войната в Сирия, излизането на Великобритания от Европейския съюз като избор в полза на свободата.

2. Отношението между свободата и сигурността - фалшива дилема

Но дали дилемата свобода или сигурност е реална или измислена? Какво е отношението между свободата и сигурността? Дали свободата изключва сигурността и обратно, дали двете са в конфликт? Дали това са две ценности, алтернативни една на друга, или те са двете крайни точки на една линия от множество възможни комбинации? Или напротив, те не могат една без друга? Възможна ли е свобода без сигурност? Възможна ли е истинска сигурност без свобода?

Ограниченият обем и формат на настоящия доклад не дава възможност за обстойно разглеждане на всички тези въпроси и задълбочено обосноваване на авторовата теза. Текстът се ограничава до нейното изложение. Проучването на наличната емпирична и теоретична научна информация води до еднозначния извод, че дилемата свобода или сигурност е фалшива дилема, резултат от неформална грешка в разсъжденията на обикновените хора, предизвикана от преднамерената манипулация на общественото мнение от страна на заинтересовани политици и държавни служби.

По принцип фалшивата дилема е неформална грешка, при която се разглеждат само две от множество налични възможности и техните последици. Допускането само на две възможности не се доказва, а се постулира априори. Други възможности не се търсят.

Фалшивите дилеми могат да бъдат резултат от непреднамерено заблуждение поради невнимание или незадълбочено изследване на даден проблем. Но те често се използват преднамерено в дискусии и спорове, за да заблудят опонента, за да стеснят пространството на възможните решения до две изгодни за постигане целите на манипулатора.

Фалшивият характер на дилемата свобода или сигурност се потвърждава в множество сфери на взаимодействие между тях.

Свободата и сигурността са две фундаментални ценности, които се намират в единство. Различните видове свободи и различните видове сигурност често съвпадат в така наречените права. Противоположност на свободата е робството, а на сигурността - несигурността. Животът на най-несвободните (робите, спартанците, жените в мюсюлманските страни, войниците в казармата, хората при социализма и фашизма) е същевременно най-несигурен, въпреки че на пръв поглед изглежда най-сигурен. Между свободата и сигурността са възможни различни съчетания.

3. Три случая: Сен, Хайек и Молинали за отношението между свободата и сигурността

Изследванията на проблема от Амартия Сен показват, че отъждествяването на сигурността с несвободата е неправилно. Това важи не само за позитивната свобода, но и за негативната свобода, не само за обществената сигурност, но и за „частната”, „есенциалната” или още „екзистенциалната” сигурност, разбираана като липса на тревога и безпокойство за живота, здравето, собствеността, работата и прехраната ни от природни, социални и икономически бедствия и катаклизми. За справянето с тези тревоги възникват институциите на застраховането и социалното осигуряване². Отсъствието на заплаха (от служби за сигурност, хакери, терористи, хулигани и т.н.) допринася както за негативните свободи, така и за обществената сигурност³.

В „Пътят към робството” Фридрих Хайек утвърждава, че осигуряването на икономическата защита може да се подраздели на ограничено, достижимо за всички членове на обществото без да е привилегия, а израз на законните искания на всеки член на обществото, и абсолютната сигурност, която не може да бъде гарантирана за всички и се явява привилегия на малка част от него.

Гарантирането на първия вид защита не заплашва свободата. Опитите да се осъществи втория вид защита, защитата от намаляването нивото на доходите, искането за справедливо възнаграждение според способностите, а не според обективните резултати от труда, са несъвместими със свободния избор на начин на живот и професия на индивида. Създаването на гаранции за стабилни доходи на всички хора е възможно единствено при унищожаването на свободата на избор, единствено в тоталитарните общества, гарантиращи казармена безопасност. В обществото, основано на свободната конкуренция и пазар само отделни групи получават гаранции и стават привилегирани за сметка на други. Именно това повишава цената на тези гаранции в общественото съзнание и желанието на хората да ги получат дори с цената на своята свобода, за сметка на основния гарант за сигурността - огромното многообразие и разнообразие на откритите за всеки възможности. В действителност, според Хайек, този конфликт е

² Виж: Ferge, Zsuzsa, Freedom and Security. *International Review of Comparative Public Policy*, Vol.7. 1996. pp. 19-41.

³ Виж: Sen, Amartya: Individual Freedom as Social Commitment. *The New York Book Review*, 14 June 1990; Sen, Amartya, *Inequality reexamined*. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1992.

израз на фундаменталната противоположност между две несъвместими обществени системи - капиталистическата и социалистическата.⁴

В своето съчинение „*The Production of Security*” Гюстав де Молинали разглежда симбиозата между сигурността и свободата и достига до извода, че сигурността е услуга, гарантираща свободата на гражданите само тогава, когато тази услуга се предлага на свободния пазар както всяка друга услуга. Когато обаче държавата има монопол върху тази услуга, тя може да се превърне в инструмент насочен срещу свободата. Затова, в името на свободата и на сигурността, този монопол трябва да бъде премахнат.⁵

4. Държавата и „дилемата” свободата или сигурността

Монополът на държавните служби над сигурността ще им носи все по-голям успех в опитите им да внушат на населението, че то е в огромна опасност (от терористични актове, от напускане на Европейския съюз, от безработица и т.н.), но обикновените граждани не трябва да правят нищо, а да се доверят на правителствата, които ще се погрижат за тях.

Уроците от цялата история на тероризма например показват, че никое правителство или държавна служба за сигурност не са в състояние да сторят това, защото техните действия по износ на демокрация в трети страни се разглеждат от местното население като терористичен акт и предизвикват ответна реакция. Дори милиардите долари на данъкоплатците, похарчени за „сигурност” не са в състояние да поправят щетите и да спрат малка група терористи, решили да нанесат своя удар по която и да е точка на земното кълбо. Въпреки това, след всяка атака от населението се иска да има по-голямо доверие във вече провалената бюрокрация и да отделя все повече средства за своята защита.

На самозащитата и на самоорганизацията на населението се гледа като на нарушение на закона. Прегледът на нарушенията на законите обаче показва, че най-голямото погазване на конституционните права на гражданите и международното право се прави именно от държавните служби по време на кризи, предизвикани от самите тях

⁴ Виж: Hayek, Friedrich A., *The road to serfdom*, The Institute of Economic Affairs, London, 2005, pp. 66-70.

⁵ Виж: Gustave de Molinari, *The Production of Security*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 2009, pp. 53 и сл. SBN: 978-1-933550-57-2; Hoppe Hans Hermann, „*Fallacies of the Public Goods Theory and the Production of Security*”, *The Journal of Libertarian Studies* (Vol. IX, No. 1), Winter 1989.

и то в името на насилственото налагане на законите и демокрацията по целия свят.

В Съединените щати така нареченият „Патриотичен акт“, представен като средство за борба с тероризма, в действителност е насочен срещу американските граждани, а не толкова срещу чуждестранните терористи. Чрез разширеното разбиране на понятието „тероризъм“ в графата на терористите може да попадне практически всеки, който бъде набелязан от неподлежащите на обществен контрол агенции по сигурността и срещу него могат да бъдат приложени всички налични средства за нарушение на индивидуалните му права и свободи. По-голямата част от финансирането на тези агенции е осигурено с години напред и се използва не за борба с тероризма, а по-скоро за увеличаване на репресивната власт на силите за сигурност и полицията.

Заключение

Политиката, която внушава фалшива дилема между свободата и сигурността ще има успех навсякъде дотогава, докато обикновените хора не разберат, че заплахата от вътрешната тирания на властта е толкова голяма, колкото всяка външна заплахата. Ако хората искат да живеят свободно, те трябва да се противопоставят на натиска и непрекъснатото нарастващия контрол върху гражданското общество. В противен случай националните и наднационалните власти ще се превърнат в най-голямата заплахата за нашата собствена свобода.

ЛИТЕРАТУРА

1. Carrera, Sergio, Elspeth Guild and Ngo Chun Luk, What does Brexit mean for the EU's Area of Freedom, Security and Justice? CEPS Commentaries, 2016. Взето от: <https://www.ceps.eu/publications/what-does-brex-it-mean-eu%E2%80%99s-area-freedom-security-and-justice>
2. Connelly, Marjorie et al: *Americans evaluate the balance between security and civil liberties*, The AP-NORC Center for Public Affairs Research at the University of Chicago, 2015. Взето от: http://www.apnorc.org/PDFs/Security/AP-NORC%202015_Security%20and%20Civil%20Liberties%20Topline.pdf
3. Davis, Darren W. and Brian D. Silver, Civil Liberties vs. Security: Public Opinion in the Context of the Terrorist Attacks on America. *American Journal of Political Science*, Vol. 48, No. 1, January 2004, pp. 28–46. ISSN 0092-5853

4. de Molinari, Gustave, *The Production of Security*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 2009. SBN: 978-1-933550-57-2.
5. Dhingra, Swati and Thomas Sampson, Life after BREXIT: What are the UK's options outside the European Union? Centre for Economic Performance London School of Economics and Political Science. Взето от: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit01.pdf>
6. Ferge, Zsuzsa, Freedom and Security. *International Review of Comparative Public Policy*, Vol.7. 1996.
7. Hayek, Friedrich A., The road to serfdom, The Institute of Economic Affairs, London, 2005.
8. Hoppe Hans Hermann, „Fallacies of the Public Goods Theory and the Production of Security”, The Journal of Libertarian Studies (Vol. IX, No. 1), Winter 1989.
9. Sen, Amartya: Individual Freedom as Social Commitment. *The New York Book Review*, 14 June 1990.
10. Sen, Amartya, *Inequality reexamined*. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1992.